

ΘΕΜΑ: "Εκκλησιασμός και πρωινή προσευχή μαθητών"

ΣΧΕΤ.: α) ΥΠΕΠΘ, Φ. 200.21/16/136240.26.11.1977

β) ΥΠΕΠΘ, Γ/6251/22-10-1979

γ) ΥΠΕΠΘ, Γ/2875/30-4-1981

δ) Π.Δ. 201/98

Με αφορμή ερωτήματα που τέθηκαν στο Υπουργείο Παιδείας από Δ/ντές σχολείων, από γονείς μαθητών και από εκκλησιαστικές αρχές σχετικά με τον εκκλησιασμό των μαθητών και λαμβάνοντας υπόψη το δεδομένο της πολυπολιτισμικής σύστασης της ελληνικής κοινωνίας και κατά συνέπεια του μαθητικού πληθυσμού καθώς και τις ως άνω ισχύουσες εγκυκλίους και Π.Δ., υπενθυμίζουμε τα εξής και ζητούμε την εφαρμογή τους.

A. Ο εκκλησιασμός των μαθητών των σχολείων Α/θμιας και Β/θμιας

Εκπαίδευσης πραγματοποιείται στο πλαίσιο:

- 1) Της τήρησης θεμελιώδους επιταγής του Συντάγματος (άρθρο 16, παράγρ. 2: *"Η παιδεία... έχει ως σκοπόν την ηθικήν, πνευματικήν, ... αγωγήν των Ελλήνων, την ανάπτυξιν της εθνικής και θρησκευτικής συνειδήσεως και την διάπλασιν αυτών ως ελευθέρων και υπευθύνων πολιτών"*).
- 2) Της υλοποίησης του σκοπού της Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης του Ν. 1566/85, που επιδιώκει *"να συμβάλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε ... να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες"* (άρθρ 1, παράγρ. 1) και ειδικότερα υποβοηθεί τους μαθητές *"... να διακατέχονται από πίστη προς την πατρίδα και τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης..."* (άρθρο 1, παράγρ. Α) και *"να συνειδητοποιούν τη βαθύτερη σημασία του ορθοδόξου χριστιανικού ήθους..."* (άρθρο 6, παράγρ. 2β).
- 3) Της γνωριμίας των μαθητών με τα πνευματικά αγαθά της παράδοσης και του πολιτισμού του τόπου στον οποίο καλούνται να ζήσουν και να δημιουργήσουν με ελευθερία και αλληλοσεβασμό τόσο οι Έλληνες όσο και οι αλλοδαποί, οι ετερόδοξοι και οι ετερόθρησκοι μαθητές. Για το λόγο αυτό και επειδή πνευματικά - πολιτιστικά αγαθά, όπως η Θεία Λειτουργία,

απαιτείται να προσεγγίζονται με τη δέουσα προσοχή και, γιατί όχι, αισθητική, μαζική, τυπική και κατ' έθος προσέλευση του σχολείου στο ναό δεν εξυπηρετούν τον παιδαγωγικό - γνωσιακό σκοπό της δραστηριότητας αυτής. Αντίθετα, προκαλούν αίσθημα δυσαρέσκειας, εκνευρισμού και κόπωση σε όλους, ενώ υποβαθμίζουν την οργανωτική ικανότητα του σχολείου και απαξιώνουν τη σημασία του εγχειρήματος. Η πληροφόρηση των μαθητών πριν, ακόμη και κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν (γλωσσικά, πολιτιστικά, θεολογικά) τι διαδραματίζεται και, στο μέτρο που το επιθυμούν, να το συνδέσουν με τη ζωή τους. Ως εκ τούτου ο σχολικός εκκλησιασμός, όπως προβλέπεται και από τις προαναφερόμενες εγκυκλίους και διατάξεις, είναι δραστηριότητα του σχολείου η οποία έχει μεγάλη αξιακή και παιδαγωγική σημασία, είναι ανοιχτή για όλους τους μαθητές, εφόσον το επιθυμούν, δεν αποτελεί γνωσιακή ολοκλήρωση μαθήματος και, πράγμα που απορρέει από τη φύση της Θ. Λειτουργίας, δεν μπορεί να έχει χαρακτήρα απρόσωπο και καταναγκαστικό.

Εδικότερα

1) Ο εκκλησιασμός των μαθητών για τα σχολεία πρωινού ωραρίου πραγματοποιείται κατά σχολείο ή κατά τάξεις (εάν το σχολείο είναι πολυπληθές) με ευθύνη του διευθυντή του σχολείου. Η διάρκειά του δεν πρέπει να ξεπερνά τις δύο (2) ώρες. Τους μαθητές συνοδεύουν οι εκπαιδευτικοί που έχουν μάθημα κατά την ώρα του εκκλησιασμού, αλλά και όσοι εκ των εκπαιδευτικών το επιθυμούν, εφόσον δεν παρεμποδίζεται η λειτουργία του σχολείου για την περίπτωση που ο εκκλησιασμός γίνει κατά τάξεις. Η έγκαιρη συνεννόηση με τον εφημέριο του ναού είναι προφανές ότι είναι απαραίτητη και για να μην συμπέσουν πολλά σχολεία μαζί.

Στα σχολεία απογευματινού ωραρίου ο τρόπος εφαρμογής των ανωτέρω θα καθορίζεται από το σύλλογο των διδασκόντων μετά από σχετική εισήγηση του διευθυντή του σχολείου.

2) Ο εκκλησιασμός των μαθητών πραγματοποιείται:

α. το διάστημα προ των διακοπών για την εορτή των Χριστουγέννων

β. κατά τη σχολική εορτή των Τριών Ιεραρχών και τις εθνικές εορτές
γ. το διάστημα προ των διακοπών για την εορτή του Πάσχα
δ. μετά από εισήγηση του διευθυντή στο σύλλογο των διδασκόντων μέχρι τρεις (3) φορές το διδακτικό έτος (τοπικές επέτειοι, εορτή πολιούχου, Ακολουθία των Χαιρετισμών, έκτακτα περιστατικά) και σε ώρες λειτουργίας ή μη του σχολείου. Στην απόφαση του συλλόγου κρίνεται απαραίτητο να ορίζονται οι συνοδοί εκπαιδευτικοί και να εξασφαλίζονται οι τρόποι ασφαλούς μετάβασης και επιστροφής των μαθητών από το ναό.
Ε. καλό θα ήταν, για λόγους παιδαγωγικούς και όπου αυτό είναι δυνατόν οι μαθητές να συμμετέχουν (αναγνώσματα, απαγγελία του συμβόλου της πίστεως ή της κυριακής προσευχής κ.ά.) εφόσον το επιθυμούν και προετοιμαστούν κατάλληλα γι' αυτό.

3) Εσπερινά γυμνάσια και λύκεια

Ο εκκλησιασμός στα σχολεία αυτά, τα οποία λειτουργούν σε δύσκολες συνθήκες, πραγματοποιείται κατά τάξη, ώστε εντός του ναού όλοι οι μαθητές να έχουν στη διάθεσή τους κάθισμα. Πραγματοποιείται τις δύο πρώτες διδακτικές ώρες με τη μέριμνα του διευθυντή και του συλλόγου των διδασκόντων του σχολείου και μετά από συνεννόηση με τον εφημέριο του ναού. Τους μαθητές συνοδεύουν όσοι από τους διδάσκοντες έχουν μάθημα με τη συγκεκριμένη τάξη.

4) Σχολεία ΑΜΕΑ, Τάξεις ένταξης

Μετά από κατάλληλη προετοιμασία και συνεννόηση με τον εφημέριο του ναού είναι δυνατόν να γίνει και στα σχολεία αυτά εκκλησιασμός, την πραγματοποίηση του οποίου ενθαρρύνουμε. Απαραίτητη προϋπόθεση στην προκειμένη περίπτωση είναι η προσβασιμότητα του ναού.

B. Πρωινή προσευχή

Καταρχάς υπενθυμίζουμε την παιδαγωγική σημασία της συγκέντρωσης των μαθητών πριν την έναρξη των μαθημάτων και ζητούμε να καταβάλλεται προσπάθεια από τον διευθυντή, τους εφημερεύοντες εκπαιδευτικούς και τους διδάσκοντες ώστε να συμβάλουν στην καλύτερη προετοιμασία όλων για την σχολική ημέρα.

Στη συγκέντρωση αυτή πραγματοποιείται η κοινή προσευχή, η οποία πρέπει να είναι σύντομη και να βασίζεται σε εκκλησιαστικά κείμενα στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση. Στο πλαίσιο της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης και πρακτικής, είναι δυνατόν ζητήματα που απασχολούν το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο να συμπεριλαμβάνονται, από καιρού εις καιρόν, στην προσευχή με μια μόνο πρόταση προτρεπτικού χαρακτήρα.

Γ. Μη ορθόδοξοι μαθητές

α. Μαθητές που ανήκουν σε άλλο δόγμα ή άλλο θρήσκευμα δεν συμμετέχουν στον εκκλησιασμό, εφόσον οι γονείς τους το ζητήσουν με γραπτή δήλωση. Όταν ένας από τους γονείς ανήκει σε άλλο δόγμα ή θρησκεία, για να γίνει απαλλαγή χρειάζεται κοινή δήλωση των γονέων. Αν οι γονείς είναι διαζευγμένοι ισχύει η δήλωση του γονέα που έχει την επιμέλεια σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 8 του Π.Δ. 201/98.

Οι γονείς των μη ορθόδοξων μαθητών ενημερώνονται έγκαιρα για την ημέρα και την ώρα του εκκλησιασμού ώστε αυτοί να οδηγηθούν στο σχολείο μετά τη λήξη του. Όταν ο εκκλησιασμός γίνεται έκτακτα ή δεν ειδοποιούνται οι γονείς και κηδεμόνες των παραπάνω μαθητών, η απασχόληση και η επιτήρησή τους γίνεται με ευθύνη του σχολείου.

Οι προαναφερόμενοι μαθητές συμμετέχουν στον εορτασμό των εθνικών επετείων και στις άλλες εκδηλώσεις του σχολείου.

β. Οι παραπάνω μαθητές απαλλάσσονται από το μάθημα των Θρησκευτικών και με απόφαση του συλλόγου διδασκόντων ορίζεται ο τρόπος απασχόλησής τους εντός ή εκτός της αίθουσας ή σε άλλη αίθουσα, την ώρα της διδασκαλίας του μαθήματος αυτού.

γ. Αν οι γονείς τους επιθυμούν να αναγράφεται στα επίσημα έγγραφα ή βιβλία του σχολείου ότι ακολουθούν άλλο δόγμα ή θρησκεία πρέπει να προσκομίσουν πιστοποιητικά Μητρώου ή Δημοτολογίου, στο οποίο να αναφέρεται ότι ακολουθούν το συγκεκριμένο δόγμα.

δ. Οι παραπάνω μαθητές, εφόσον προσέρχονται στο σχολείο πριν γίνει η πρωινή προσευχή, παρευρίσκονται με το τμήμα που ανήκουν στο χώρο της συγκέντρωσης.

Δ. Επισκέψεις κληρικών - Το μυστήριο της Εξομολόγησης στο σχολείο

Στο πλαίσιο της σταθερής παιδαγωγικής επιδίωξης να είναι το σχολείο ανοικτό στην κοινωνία και της ποιμαντικής σχέσης των εφημερίων με το λαό (ποίμνιο), είναι δυνατόν να επισκέπτονται το σχολείο και κληρικοί. Για το σκοπό αυτό, ο κληρικός είναι αναγκαίο να έχει α) άδεια του οικείου μητροπολίτη, β) έγκριση από το Γραφείο Εκπαίδευσης στην οποία να αναφέρεται και το θέμα και γ) τη σύμφωνη γνώμη του διευθυντή του σχολείου, ο οποίος θα ορίσει και την ημέρα της επίσκεψης. Η ίδια διαδικασία απαιτείται και για επισκέψεις εκπροσώπων κοινωνικών φορέων. Στην περίπτωση αυτή, αντί του α) ο ομιλητής πρέπει να έχει πιστοποίηση του φορέα τον οποίο εκπροσωπεί. Για άλλες περιπτώσεις, ο σύλλογος των διδασκόντων αποφασίζει τη διανομή ή μη σχετικού έντυπου υλικού.

Σχετικά με την εξομολόγηση: Για λόγους παιδαγωγικούς αλλά και θεολογικούς, δεν μπορεί να τελείται στο χώρο του σχολείου. Πρόκειται για μυστήριο της Εκκλησίας, του οποίου ο φυσικός χώρος τέλεσης είναι ο ναός. Επιπλέον προϋποθέτει διακριτικότητα, ήρεμο περιβάλλον και εκούσια προσέλευση.